

SALON SEUDUN SANOMAT

VIIKONVAIHDE

Tuottaja

Mikko Kiviluoto

☎ 7702 341

Fax: 7702 300

sss.viikonvaihte@sss.fi

Salon elektroniikan nousun nimi on:

Fjalar Nordell, Salora

SSS-Kauko Mäntylä

Yhden ihmisen merkitys on toisinaan poikkeuksellisen suuri.

Millainen Salo olisi ilman **Fjalar Nordellin** vaikutusta? Tietää ei voi, mutta olettaa sopii: todennäköisesti hyvin toisenlainen. Nordellin (1903–1976) elämä selittää

pitkästi sen, miksi Salo nyt kukoistaa elektroniikan keskuksena.

Alussa oli kahden miehen nyrkkiäpaja. Nordell & Koskinen rupesi Turuntien varren talossa tekemään ja myymään radioita huhtikuussa 1928.

Verstas kasvoi Nordellin johdossa Salo-

raksi, yli 2 000 työntekijän TV-tehtaaksi 70-luvun alkuun mennessä. Meriniityn nykyinen Nokia-maailma linkittyy monin tavoin Saloran vaiheisiin.

Kun tuota kasvukaarta miettii, alkaa kiinnostaa, millainen ihminen F.A. Nordell mahtoi olla.

Leila ja Hemmo Tuomelan albumi
Saloran toimitusjohtajan Fjalar Nordellin toiminta on vaikuttanut olennaisesti siihen, millainen kaupunki Salo nyt on. Kuva vuodelta 1960.

Kahden viikon kuluttua tulee kuluneeksi 60 vuotta salolaisen radioverstaan nimenmuutoksesta. Jatkosodan jälkeen uudelleen käynnistettyä radioverstaasta tehtiin osakeyhtiö.

Yhtiö tarvitsi iskevän nimen. Vanha nimi "Radioliike Nordell & Koskinen, om. Nordell & Laakso" tuotti – ymmärrettävää kyllä – käytännön hankaluuksia.

Uuden nimen valinta kävi luonnostaan. Verstaan radiot olivat jo vuodesta 1937 kulkenet Salora-merkin alla. Nyt samaa nimeä alkoi käyttää koko firma.

Fjalar Nordellin tytär **Leila Tuomela** tietää Salora-nimen syntytaustan.

– Isän sisko ja hänen miehensä olivat meillä kylässä, ja uutta radion nimeä pohdittiin. Siinä se tuli. Isä keksi sen itse ja kirjoitti muistiin Klubi-askin kanteen. Salosta ja radiosta se tulee, Salora.

– Itse hän teki sen ensimmäisen Salora-logonkin, sen jossa on semmoinen pyörä.

Nimi keksittiin Turuntien varren talossa, tontilla, jota vastapäätä nyt on Fribergin Eso.

Ajoitus ratkaisee

Radiopajan henkiin jäämisestä voi jälkempin päin päätellä, että ajoitus osui. Radion yleistyminen 20-luvun lopulta alkaen loi kysyntää, johon itseoppineet Nordell ja **Lauri Koskinen** koettivat vastata.

Kahden miehen paja muutti 1929 Turuntie 8:aan, vastapäätä nykyistä Osuuspankkia. Fjalar Nordell myi, hoiti kirjanpitoa, rakensi ja myös asensi radioita ympäri maakuntaa. Tuotantovastuu oli pääosin Koskinen.

Kymmenen laajennuksen ja 45 vuoden jälkeen Salorasta oli tullut maan suurin elektroniikkayritys, kotimaan markkinoiden hallitsija ja merkittävin elektroniikkaviejä.

Ajoitus oli osunut useita kertoja, ja osumat olivat yrityksen kokoon nähden räjähdysmäisiä. Kasvuun sysäsivät vuorolleen Salossa tehdyt Suomen ensimmäiset ula-radiot 50-luvun alussa, mustavalkotelevisiot 50-luvun lopussa sekä väritelevisiot 60-luvun lopussa.

Saloran luovat taiturit **Martti Juva** ja **Lauri Lindroos** tekivät 60-luvun alussa myös radiopuhelimen ensiversion. Juva pystyi vakuuttamaan toimitusjohtaja Nordellin siitä, että radiopuhelimesta oli tulevaisuutta, vaikka televisio ylivoimainen ykkösasia olikin.

Tulevaisuutta varten ostettiin vuonna 1974 uusi tontti rautatien toiselta puolelta Meriniityltä. Sillä alueella toimii nyt Nokia.

Nordelleilta Nokialle

Salora päätyi monien järjestelyjen kautta Nokian omistukseen 1980-luvulla. Nordellin suku joutui luopumaan Saloran omistuksesta maanlaajuiseen skandaalin jälkeen 70-luvun lopulla. Mm. veronkierto- ja lahjontaepäselvityksien vuoksi käytiin monivuotinen oikeusprosessi. Oikeus langetti syyllisiksi todetuille tuomioita. Niitä tuli mm. Salora-johdolle ja erälle korkealle virkamiehille.

Vuorineuvos Fjalar Nordell ehti kuolla ennen kuin Salora-jupakka tuli ilmi. Tytär Leila Tuomela ja hänen miehensä **Hemmo Tuomela** sanovat, ettei Nordell tiennyt epäselvyyksistä, joita hänen seuraajansa aikana tehtiin.

– Niin me uskomme. Hän oli ehdottoman rehellinen ihminen. Oli valitettavaa, että hänen mainettaan tahrattiin.

Fjalar Nordell (vas.) ja hänen yhtiökumppaninsa Lauri Koskinen liikkeessään 1930-luvulla. Kuva kirjasta Saloran viisi vuosikymmentä.

NIMENMUUTOS RADIOALALLA

Salora-radioita valmistaa nyt Salora Oy.

Vuonna 1928 perustetun toiminnan NORDELL & KOSKINEN tultua nyttemmin muutetuksi osakeyhtiöksi nimeltä SALORA OY, toimintamme jatkuu uuden toiminnan puitteissa täydessä laajuudessaan

Salolainen radioverstaas otti 60 vuotta sitten yhtiönimekseen Salora Oy. Samannimiä radioita oli tehty vuodesta 1937.

Salora Oy:n uusi hallintorakennus valmistui Turuntie 8:aan vuonna 1956. Väkeä yhtiössä oli jo yli 300.

"Hän yleensä sanoi, että miettii vähän..."

Fjalar Anton Mauritz Nordellin isä oli kotoisin Kemionsaarelta, ja äiti Halikosta. Fjalar – kuten omaiset häntä tuttavallisesti kutsuvat – aloitti kansakoulupohjalta Salossa puoti-puksuna vuonna 1918. Yrittäjänä hänen ensimmäinen toimialansa oli nahkojen ja vuotien välitys.

Asiat menivät järjestyksessä, kuten ne Nordellilla kuuluvat aina menneen: ensin radioverstaas, sitten avioliitto **Ester Vuorisen** kanssa ja pian kolme lasta.

– Heillä oli rakkausavioliitto. Meitä lapsia aina hävetti, jos meillä oli joku käymässä, kun isä lähti töihin. Hän antoi nimittäin aina lähtiessään suikon äidille, muistelee Leila Tuomela.

– Mies oli rauhallinen ja harkitseva, mutta vaimo ihan toista maata, nopea ajatuksissaan ja ideoiva. Näin kuvaa appivanhempiaan Hemmo Tuomela.

Työ imaisi Fjalar Nordellin syövereihinsä. Tyttären aikalaistodistus valaisee tilannetta: – Hän ei ollut paljon kotona, vaan paljon töissä. Mutta kun oli kotona, oli meidän lasten kanssa: hiihettiin Valhojassa, harrastettiin korkeushyppyä ja muuta urheilua.

Lukemalla oppii

Nordell rakensi uutta tekniikkaa leipäpuunaan. Täysin vihreänä alalle tulleen on täynnä olla oppimis- ja omaksumiskyvyltään hyvä?

– Hän luki ihmisen paljon. Kävi paljon

kurssuja ja luki aina. Hän sanoi, että hän lukee läksyjä. Läksyjä – Saloran paperista – riitti elämän loppuun asti, Leila Tuomela sanoo.

Nordellin luonnetta kuvataan eri muistelmälähteissä sangen yhtäpitävästi. Hänen kerrotaan olleen rauhallinen, harkitseva ihminen, joka rakensi itselleen auktoriteettia huutamatta. Hän oli helposti lähestyttävä, keskusteli luontevasti niin työntekijöiden kuin herrojen kanssa. Hänen ei tiedetä suutuneen, mutta paineessa nähtiin Klubin saluvan hyvin tiheästi.

Tytär ja vävy sävyttävät edelleen kuvaa. Nordell piti kalaruostaa, etenkin nahkiaisista. Tanssi mielellään ystäväperheiden kanssa pidetyissä perhejuhlassa. Rentoutui intimoisena penkkiurheilijana ja kesämökin puutarhurina mökillä. Se-

pitti lastenlapsille satuja Halikonlahden kalastajista, Iso-Virtasesta ja Kirmakka-Virtasesta.

Kauppalan katukuvassa Nordell rouvineen tunnettiin säännöllisistä iltakävelyistä. Tutustuttiin monien muiden kauppalaisten tavoin näytekkuoihin.

– Heidän salolainen tapansa sanoa se oli: mennään käymään. Tarkoitti, että mennään kävelemään, selvittää Hemmo Tuomela.

Yritys ja verot

Ymmärsivätkö salolaiset 50-luvulla, millainen kultamuna Turuntie 8:ssa piti majaa? Olisiko firmasta ylpeitä?

– Ei kai sitä sen erityisemmin ajateltu. Se oli enemmän arkea vaan. Mukava tietysti oli, että työpaikkoja tuli.

– Kauppalaista kyllä kysivät Saloran johdolta budjetointea aikaan, millainen vuosi on tulossa. He tiesivät sitten oman budjetinsa laittaa vähän sen mukaan. Sama tahtaa olla nykyisinkin, Leila Tuomela pohtii.

– Ja kyllähän isä seurasi tarkkaan verotiedoista, koska päästään äyrimäärissä sokereita ohi. Se tapahtui 50-luvun alussa.

Nordellin jalat olivat tiukasti salolaisen maan pinnalla. Hänen sanotaan usein toden-

neen, että hyvin menestyvän yrityksen velvollisuus on maksaa kunnolla veroa.

50-luvulla hän ehti istua myös päättämässä verojen käytöstä kauppalanvaltuustossa. Pitkään Nordell kuului myös johtokuntaan kaupakamarissa, yrittäjäjärjestössä ja monissa alansa yhdistyksissä.

Keinot keksitään

Hemmo Tuomela tuli Saloraan töihin 50-luvun alkupuolella, Saloran kovan nousun aikaan.

Leila ja Hemmo Tuomelan käsitys on, että Fjalar Nordell ei tiennyt 70-luvun Salora-skandaalin liit-tyneistä epäselvyyksistä. 70-luvun lopun tapahtumat johtivat siihen, että Salora Oy luisui pois Nordellin suvun omistuksesta.

– Armeijan jälkeen palasin. Fjalar Nordell tuli juttelemaan, ettei hän ymmärrä näistä radiokomponenteista 'paljon mitään' ja ettei hän kerkiä tekemään kaikkea. Niin että voisinko minä yrittää tulla ostajaksi...

Yhtäaikaisesti vallitsi hurja kysyntä ula-radioista ja kova pula raaka-aineista. Esimerkiksi muuntajien haalittiin Strömbergiltä sähkömoottorin teossa jäänyttä jätettä.

Kun levysoitin-radioyhdistelmän kansion kannattimien ei saatu tuontilaisenssiä, Nordell lähetti ostopäällikkö Tuomelan Ruotsiin, jossa tavaraa oli. Tuomela tuli junalla Tornion kautta kapsakki ja salkku täynnä kannattimia ja selitti tullimiehille, että hän ja hänen veljensä rakentavat omakotitaloa...

– Vasta joskus jälkempäin sanoi Fjalarille, että oli aika tiukka paikka tullissa.

Valtion perustetta tuontilaisenssin epäämiseen voi myös sanoa aika tiukaksi: "Elektroniikkateollisuudella ei ole Suomessa elinmahdollisuuksia."

Uusiin ulottuvuuksiin

Turuntie 8:n tontille 1956 valmistuneessa päämajassa Nordell, hänen yhtiökumppaninsa **H. Olavi Laakso** ja Martti Juva olivat yhtä mieltä siitä, että ollaan heti täysteholla mukana, kun suomalainen TV-toiminta alkaa.

Sama tarkkailu ja vaisto toimivat 60-luvun alussa. Nordell laski, että väri-TV on Suomessa tosiasia ennen 70-luvun alkua. Kun vienti alkoi Efta-sopimuksen jälkeen vetää, oli taas laajennettava, nyt uudelle tontille radan tuntumaan.

– Työratkaisuisia hän oli harkitseva. Jos meni esittämään asiaa, hän yleensä sanoi, et-

tä miettii vähän. Seuraavaan päivään meni ennen kuin hän antoi päätöksen – ellei ollut jokin kiiretilanne, kertoo Hemmo Tuomela.

Saloran asema ja merkitys ponkaisivat 60-luvun myötä yhä uusiin ulottuvuuksiin. Uutta hallintorakennusta nykyisen Mariankadun varrella tuli keväällä 1972 viikkimään pääministeri **Kalevi Sorsa**. Samana vuonna Nordell ja Laakso kätelivät juhlaseremoniasa **Urho Kekkonen**; Salora sai presidentin vientipalkinnon.

Hemmo Tuomela muistuttaa, että 70-luvun taitteessa myös maan etevin radiopuhelinosasto oli Salossa.

– Kun puhelinten jaksolukuja ja muita määriteltiin, Helsingistä puhelin- ja lennätinhallituksen jäsenet tulivat kysymään, mitä osataan. Täältä saadun tiedon mukaan tehtiin maahan normeja.

Finaali

Vuoden 1973 lopussa vuorineuvos Nordell jätti toimitusjohtajuuden. Paikalle asetettiin hänen poikansa **Jouko Nordell**. Isä jäi edelleen yhtiön hallituksen puheenjohtajaksi.

Hän rakennutti Rinteentielle lähelle Myllymäkeä uuden talon, josta oli komea näkymä suoraan uudelle tehtaalle. Talossa toimii nykyään Hotelli Fjalar.

Kesällä 1976 Nordell katseli televisiosta, miten Lasse Viren selviytyi Montrealin olympialaisten kymppin loppukilpailuun.

Kilpailun jälkeen sydän teki tenän. Kovettu penkkiurheilija ei ehtinyt nähdä finaalia.

Lähteet:
Leila ja Hemmo Tuomelan haastattelu
Harri Kalpa: Saloran viisi vuosikymmentä